

SLOVENSKÁ DRÁMA DO 20. STOROČIA

Začiatky:

- dráma sa vyvinula z kresťanských náboženských obradov, ktoré sa uskutočňovali najmä počas Vianoc a Veľkej noci
- najobľúbenejšie a najznámejšie boli mysteriá - vznikli doplnením spevov hovorových časťami doplnených scénickými a mimickými obrazmi
- zo začiatku boli uskutočňované duchovnými v chrámoch
- neskôr mali svetskejší charakter - začali v nich vystupovať aj laici a mali aj komické, humorné časti -
- z chrámov sa preniesli na námestia, do škôl
- jazyk - humorné časti - slovenčina, slovackizovaná čeština

liturgické časti - latinčina

Obdobie humanizmu a renesancie:

- humanizmus - rozvoj drámy - divadelné hry v školách (po latinsky)
- námety z biblie, antiky alebo histórie. Pisali v češtine alebo slovackizovanou češtinou
- najvýznamnejší predstaviteľ renesančnej drámy:

Pavel Kyrmezer

- 1. slovenský dramatik
- 2 veršované hry v češtine - obe námety z biblie:

Komédia česká o bohatci a Lazarovi - kriticky zobrazuje trpký život chudoby

Komédia nová o vdove - hl. postava - vdova Ráchel, ktorá predáva olej, zadlží sa u kupca - chce ju dať

uväzniť - pomôže jej prorok a zázrakom rozmnoží olej - ona ho predá a splatí dlh

- kritika vtedajších spoločenských pomerov - nerovnosť - priepasť medzi bohatými a chudobnými

- kritika úplatkárskeho systému

- dobre (veľmi živo) sú vykreslené záporné a epizodické postavy

- hl. postava je vykreslená záhlavito, je stelesnením kresťanských cností - pokory, zbožnosti

- postavy sú rečovo diferencované

- postavy z ľudu - hovorový, ľudový jazyk (príslovia, porekadlá)

- biblické postavy (Ráchel, prorok)

Obdobie baroka:

- len školské hry (po slovensky) - hlavne v katolíckych školách, ktoré viedli jezuiti a piaristi. Na školách sa hrávali hry na konci školského roku v latinskom jazyku.

- žiaden významný autor

- na naše územie prichádzajú kočovné divadelné spoločnosti -

- rakúske, české, talianske - vystupovali najmä v Bratislave a v Košiciach

Obdobie klasicizmu:

- návrat k antike

- vyššie žánre: tragédie; nižšie: komédie, satiry

- rozvoj slovenského divadla

- r. 1830 - otvorené prvé slovenské divadlo - v Liptovskom Mikuláši - zásluhou Gašpara

Fejérpatakyho Belopotockého

1. divadelná hra uvedená v tomto divadle - Kocúrkovo, alebo len aby sme v hanbe nezostali - Chalupka

Ján Chalupka

- 1. najvýznamnejší slovenský dramatik - tvorca slovenskej veselohry

- evanjelický kňaz

- väčšina života - v Brezne - odtiaľto čerpal námety pre všetky svoje div. hry

- najvýznamnejšie dielo - Kocúrkovo, alebo len aby sme v hanbe nezostali -

- Kocúrkovo - mesto, kde žili ľudia nevzdelaní, odnárodnení

- zachytáva rozvrstvenie spoločnosti slovenského malomesta tej doby

- 3 hlavné postavy:

1. pán z Chudobce - reprezentuje skrachovanú schudobnejšiu šľachtu - zeman

2. obuvnícky majster Tesnošil - predstavuje malomestskú buržoáziu

3. učiteľ Sloboda - predstaviteľ slovenskej národne uvedomelej inteligencie - mladá pokroková

generácia 1. a 2. - komické postavy

2. mal slovenský pôvod ale do reči vplietal maďarské slová - chcel byť Uhor - humorný rečou a

menom - charakteristika menom - kritika odnárodnovania sa

1. do slovenčiny vplietal latinčinu - chcel pôsobiť múdro, vzdelane - zosmiešnený rečou a aj menom

2. dej sa točí okolo voľby nového učiteľa v Kocúrkove

→ charakteristika menom

→ charakteristika menom - chcel byť učiteľom (nemal pocta byť učiteľom)

→ charakteristika menom - učiteľom na učiteľov

renesančné dielo - národný jazyk, ľudové postavy - sepnutých ľudí - biblické námety

idealizované

komédia - predáva olej - pri. 1800 - 1810, 1810 - 1820, 1820 - 1830

prostredníctvom nej autor kritizuje dobré pomery, vyjadruje svoj názor...

Tesnošil

pán z Chudobce

- pán z Chudobice dopomôže Svobodovi k získaniu miesta učiteľa
- Tesnošil - snaha zaimponovať novému učiteľovi svojou maďarčinou - tým ho chce získať ako ženicha pre svoju dcéru Aničku
- Anička - lenivá, nevzdelaná, rozmaznaná
- Svoboda - za ženu si zoberie dcéru bývalého učiteľa - Ľudmilu
- Ľudmila - krásna, milá, múdra
- dielo - kritika egoizmu, odnárodnenia, pomadžarčovania, malomeštiactva, nevzdelanosti
- zvláštnosť - 2. dejstvo - Svoboda a Tesnošilov syn Honzik stretnú cestou do Kocúrku zbojníkov - zbojníci im neublížia - dajú im najesť, nechajú ich prenocovať - scéna predznamenáva jánošíkovskú tradíciu v období romantizmu
- hra bola základom ochotníckych predstavení na Slovensku
- ďalšie diela: *Trinásta hodina*, *Všetko naopak*
- ďalšie hry nepodstatné - buď nadviazal na Kocúrkovo, alebo boli veľmi podobné

Obdobie romantizmu :

- prvoradá bola poézia, čiže dráma sa nerozvíjala (Štúr-slovenčina)

Obdobie prechodné - od romantizmu k realizmu :

- r. 1850 - r. 1875 - porevolučné a matičné roky
- predstavitelia - Jonáš Záborský
- Ján Palárik
- Ľudovít Kubáni

Jonáš Záborský :

- - najmä historické divadelné hry knižného charakteru
- 3 skupiny historických hier :
- 1. námety z Veľkej Moravy alebo slovensko - uhorských dejín
- *Posledné dni Veľkej Moravy*

- Arpádovci

- - *Bátoryčka*

- - *Bitka pri Rozhanovciach*

- Džúza

- 2. námety zo srbsko - uhorských dejín -

- Straskotanie Srbska

- - *Chorvátska Helena*

- Ďorđe Čierny

- 3. námety z rusko - poľských dejín -

- cyklus deviatich drám - *Ličimiričjádá* - *metreba*

- - veselohra - *Najdúch* - odohráva sa v Chujave pred revolúciou 1848 - 49

- zákl. konflikt - nemanželské dieťa zemana Gejzu Kobozyho

- dej: Gejza zvedie sedliacke dievča Maňušu Rojkovičovou - zostane tehotná - narodí sa jej dieťa
- Maňuša Rojkovičová prinesie svoje dieťa na panský dvor, aby ho tam vychovali. Zvodca - Gejza Kobozy ju dá zatvoriť, aby mlčala. Ľud sa o tom dozvie a chce sa pánom pomstiť. Farár zachráni panstvo i Maňušu. Dieťa ostáva ako „najdúch“ Gejzovi.

- veselohra je ostrou kritikou mravného úpadku zemanstva

Ján Palárik

- - písal iba veselohry

- 1. veselohra -

- Inkognito - zachytáva dve rôzne skupiny ľudí slovenského malomesta

- 1. skupina - nevzdelaní, odnárodnení, pomadžarčení egoisti túžiaci len po majetku

- predstaviteľ - radný pán Potomský a jeho syn Ján

- 2. skupina - slovenská uvedomelá inteligencia

- predstaviteľ - básnik Jelený

- pani Sokolová - vdova po richtárovi v Kocúrku

- dcéra Evička - ponemčená na Freila Everlín

- radný pán Potomský - pomadžarčený syn Jelený

- dej: Eva je sľúbená Jelenkému - básnik, Slovák, príde inkognito spoznať Evu - prezlečený za kosca

- Jelený príde inkognito prezlečený za maď. herca

- Eva Jeleného nechce a vydáva sa za Jelenkého

- kompozičný postup - zámena postáv - jednoduchá

- grófka Eliza + spoločnícke (Miluša - dcéra učiteľa) - grófka nie je očná viditeľná učiteľka Tiliuši
- barón Kostrovický (odnôrodný slovak) + zememerač Rohon
- gróf sa vyvíja - víťazstvo ľudského vplyvu
- v. E. 25 ut na rozdelení spol. ústave - zmierení e. nadatou + slova -

- 2. veselohra - Zmierenie alebo dobrodružstvo pri obžinkoch - prebieha veniec kau a spol. ústave

- obžinky - veselica po svadbe
- použil dvojité zámenné postáv - typické pre palatiku
- grófka Eliza Hrabovská - barón Kostrovický
- Miluška Orišková - zememerač Rohon
- grófka sa vymení s Milušou, aby spoznala baróna - to isté spravi barón - vymení si miesto so zememeračom

- koniec - dve svadby - grófka + barón
- Miluša + zememerač (Rohon)
- ďalšia veselohra - Drotár - rovnako zámenné postáv
- Palárik - kompozičný postup - vždy zámenné postáv
- jazykové prostriedky - konverzačný štýl slovenskej inteligencie a obyvateľov slovenského malomesta
- využíval rečovú diferenciáciu postáv

Ludovít Kubáni

- divadelná hra - Traja sokoli
- väčší význam - ako teoretik drámy - presadzoval, aby spisovatelia používali psychologickú motiváciu konania postáv - aby divák vždy vedel, prečo postava koná tak, ako koná

- P. O. Hviezdoslav REALIZMUS (19. st.)

- Herodes a Herodias - päť dejstevná divadelná hra s biblickým príbehom amorsky život H + H + kritika pomerov v Uhorsku
- cez postavu Jána Krstiteľa kritizuje pomery v Uhorsku

Obdobie realizmu:

- r. 1875 - r. 1918

- Jozef Gregor Tajovský

- najvýznamnejší predstaviteľ
- spojil psychologickú motiváciu konania postáv s rečovou diferenciáciou
- divadelná hra - veselohra v 4 dejstvách -

Ženský zákon

- ľudová folklórna hra veselohra
- zobrazil zvyky na dedine, problém prístupkov (chlapec priradený do domu nevesty)
- použil ľudovú reč, panuje názor ženy
- Miško Malecký + Anička Javorová - mali sa maľovať na dom, hrali sa matky
- chcú sa vziať - Miško musí ísť na vojnu
- Dora (suseda) - dohadzuje Miškovi richtárovu dcéru
- prípusky - mladomanželia sa nevedia rozhodnúť, kam pôjdu bývať
- najväčší problém - Ženský zákon (zlé ženské vlastnosti) - akonáhle sa objaví krízová situácia - ženy sú zaťaté, tvrdohlavé, neústupčivé

- koniec - zoberú sa, nasťahujú sa k Javorovým - ale chodia aj k Maleckým (jediný racionálny človek = pánov otec - zmieri ich)
- humorný pohľad na život na dedine

- ľudové zvyky, nárečie
- komika - rečová
- charakterová
- divadelná hra -

- Statky - zmätky

- jeho najlepšia divadelná hra, je to sociálna dráma; Pálčikovci a Lavkovci
- zachytáva sociálne a majetkové problémy na Dolnej zemi (v Južnom Uhorsku) - kritika pomerov
- nad ľúbostným citom víťazia majetkové záujmy - kritika mamonárstva
- dej - rodina Ondra Pálčika - problémy s tým, že sú bohatí a starí, ale nemajú deti
- Ondro so ženou Marou chcú problém riešiť

za pomoci s príbuzných rodín Lavkovcov a Kamenských - ak si Ďuro Lavka vezme za ženu Zuzku Kamenskú, po smrti Pálčikovcov zdedia ich majetok

- Zuzka s Ďurom na nich robia - zoberú sa bez lásky a ich manželstvo stroskotá
- Zuzka čaká dieťa, ale rozhodne sa Ďura opustiť
- Ďuro si k Pálčikovcom dovedie frajerku Betu, ktorá ho podnecuje proti Pálčikovi - na jej radu na oslavách Pálčikových menin žiada Ďuro Pálčika, aby naňho prepísal pol majetku, a aby požičal peniaze jeho rodičom - Pálčik odmieta
- Beta Ďura opustí
- Ďuro zostáva u Pálčikovcov - problémy sa prehĺbujú

- jedného dňa Pálčík na Ďuro v roztržke v strede
  - Ďuro sa chce vrátiť k Zuzke - ona ho odmietne
  - Ďuro - ľahotník, márnivec
  - túži po peniazoch, aby ich mohol rozhádzať
  - chce žiť iným, lepším životom
  - Pálčík a žena Mara - skúpi, mamonári - chcú mať peniaze, nevedia ich využiť
  - Ďuro aj Pálčík - egoisti
  - Zuzka Kamenská - jedna z najkrajších ženských postáv Tajovského
  - dokáže sa postaviť proti osudu
  - v priebehu hry sa vyvíja - z naivného dievčatka na hrdú, rozumnú, nezávislú ženu
  - názov diela - vyjadruje hlavnú myšlienku - statky, majetky spôsobujú zmätky v medziľudských vzťahoch
  - kritika tých, ktorí z lásky k majetku ničia svoje šťastie aj šťastie druhých
  - dôležitejšie v živote človeka - láska a zdravie - (manželstvo bez lásky smrkota)
  - v diele o tom hovorí Tomáš Kamenský (Zuzkin otec)
  - postavy - charakterizované 3 spôsobmi:
    1. konaním
    2. pomocou reči iných postáv, ktoré o nich rozprávajú
    3. spôsobom vyjadrovania
  - Tomáš - hovorí vždy priamo, k veci
  - Lavkovci - nikdy nehovoria priamočiaro
- e **B. S. Timrava**
- Chudobná rodina
  - Páva
  - Odpoveď
  - Prekážky
  - jej drámy nedosahovali úroveň jej prózy